

بررسی تزیینات،
نقوش و کتیبه‌های
برج مقبره وسکت

رضا یزدانی

فهرست مطالب

۹	سخن نخست
۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: رافیل، ریخ، پریم
۱۵	اوضاع جغرافیایی
۱۹	اوضاع تاریخی
۲۵	فصل دوم: معماری برج مقبره‌ها
۲۷	معماری ایرانی
۲۸	شیوه معماری رازی
۳۰	شاخصه‌های سبک رازی
۳۱	بناهای آرامگاهی
۳۲	مقبره اسماعیل سامانی
۳۵	گنبد قابوس
۳۶	انواع بناهای آرامگاهی
۳۷	برج‌های آرامگاهی (برج مقبره‌ها)
۴۰	آرامگاه‌های غیر برجی
۴۲	کارکرد برج مقبره‌ها

فصل سوم: تزئینات معماری برج مقبره‌ها ۴۵

هنرهای تزئینی ایران ۴۷

عناصر نقوش تزئینی ۴۷

موضوعات تزئین ۵۰

نقاش هندسی ۵۳

نقوش گیاهی ۵۴

نقوش خطی (خط زنگاره‌ها) ۵۶

خطوط تیب ۵۷

کتیبه ۵۸

کتیبه‌نگاری به خط پهلوی ساسانی ۶۱

خط و زبان پهلوی در تبرستان ۶۱

خط کوفی و انواع آن ۶۲

خط کوفی در ایران ۶۷

تکنیک‌های تزئین ۶۹

آجرکاری ۷۰

بندکشی ۷۲

گچبری ۷۴

فصل چهارم: برج مقبره رسکت ۷۶

تاریخچه و معرفی برج مقبره رسکت ۷۹

بررسی تزئینات و کتیبه‌ها ۸۱

گچبری روی دیوارها ۸۳

گنبد ۸۴

کتیبه‌ها ۸۵

۸۶..... بررسی تزیینات برج رسکت از دیدگاه آندره گدار

۸۹..... مواد و مصالح

فصل پنجم: بررسی نقوش و کتیبه‌های برج مقبره رسکت

۹۱..... (از نظر ساختار، شکل و ترکیب)

۹۳..... نقوش گیاهی

۱۰۶..... کتیبه‌ها

۱۰۷..... ساختار معماران، شکل و ترکیب نقوش و کتیبه‌ها

۱۱۰..... سخن آخر

۱۱۴..... منابع

۱۱۹..... تصاویر

مقدمه

شناخت وجوه مختلف هر فرهنگ و تمدن بدون بررسی هنرها و دانش‌های آن ممکن نخواهد بود. مطالعه و بررسی آثار و بناهای تاریخی به جای مانده از گذشته که از روش‌های دستیابی به این هویت تاریخی است. این بناها اطلاعاتی دربارهٔ سبک معماری، شیوهٔ معیشت، ابزارها، مصالح، هنر و... ارائه می‌کنند. از جمله آن می‌توان به پل‌ها، کاخ‌ها، کاروانسراها، مدرسه‌ها، مساجد، برج‌ها و... اشاره کرد.

اغلب آثار و بناهای تاریخی در تبریز، که مربوط به آرامگاه‌هاست. این مکان‌ها با نام آرامگاه، مدفن، مقبره و برج مقبره شناخته می‌شوند. برپایی آرامگاه‌ها به قدرت حاکمان و سنت‌های رایج بستگی داشت که تنها جنبهٔ مذهبی نداشتند و گاه با انگیزه‌های اجتماعی، اقتصادی و خدایات عمومی بنا می‌شدند. علاوه بر این ساختن آرامگاه‌ها در مناطق شیعه‌نشین رایج بیشتری داشت. بر مبنای مهم‌ترین ویژگی معماری بناهای تبرستان یعنی سادگی مقبره‌ها بیشتر به شکل هرمی یا مخروطی و از آجر قرمز و گچ ساخته می‌شدند. نمونه‌های اولیهٔ برج‌های آرامگاهی بنایی استوانه‌ای با بامی مخروطی (گنبد) بودند، اما کم‌کم به شکل شش‌ضلعی و هشت‌ضلعی و با غلبهٔ تشیع اثنی‌عشری به بنایی دوازده‌ضلعی تبدیل شدند.

پریم بخشی از منطقه دودانگه شهرستان ساری است که از دیرباز مورد توجه حاکمان، پادشاهان و امرا بوده است. آثار و بناهای تاریخی موجود در این منطقه از قدمت آن حکایت می‌کنند. برج رسکت از بناهای قرن پنجم قمری در ۷۰ کیلومتری جنوب ساری در دامنه شیب‌دار کوه «دوآلم» نزدیک رستای رسکت بنا شده است. می‌توان آن را یکی از قدیمی‌ترین سازه‌های اسلامی در مازندران نامید که علاوه بر اهمیت تاریخی، کتیبه آن برای زبان‌شناسان ارزشمند است. به همین دلیل، کنکاش پژوهشگران عرصه تاریخ، فرهنگ و هنر در این برج ضروری به نظر می‌رسد.

کتاب «برای ی پریم» تألیف آقای رضا یزدانی، پژوهشگر هنر به بررسی تزئینات، نقوش و کتیبه‌های برج آرامگاهی رسکت می‌پردازد. این اثر نقطه عطفی در پژوهش‌های میدانی است که نویسنده به خوبی از عهده آن برآمده است.

علی رمضانی پاچی